

Om

ARBETE FÖR POSITIV SUPPORTERKULTUR

Bilaga till slutrapport från den nationella samordnaren för att stärka den positiva supporterulturen och motverka idrottsrelaterad brottslighet.

Anders Almgren

INNEHÅLL

DEL I – OM RAPPORTEN

1. Introduktion	3
1.1 Syfte med rapporten	4
1.2 Arbetsområdet	4
1.3 Centrala begrepp	5
1.3.1 "Supporter"	6
1.3.2 "Supporterkultur" och "supportermiljö"	6
1.3.3 "Positiv supporterkultur"	7
1.4 Avgränsningar	8
2. Bakgrund och underlag	8
2.1 Författaren	9
2.2 Utredningsarbetet	9
2.3 Erikssons/Dellsås betänkanden	10
2.4 Fotbollen i samhället: samhällskontrakt, idrottens värdegrund, CSR	11
2.5 Förstå supporterkulturen: relevant teoribildning	13
2.5.1 Diskussion kring begreppen	16
2.6 Fotbollens styrdokument	19

DEL II – ARBETE FÖR POSITIV SUPPORTERKULTUR

3. Arbete för positiv supporterkultur: principiellt innehåll	21
3.1 Stöd till positiv supporterkultur	22
3.2 Stärkande av positiva strukturer och sociala miljöer	22
3.3 Attityd- och värdegrundsarbete	23
4. Metodbank: exempel på innehåll	24
4.1 Grundläggande principer	24
4.2 Stöd till positiv supporterkultur	25
4.3 Stärkande av positiva strukturer och sociala miljöer	28
4.3.1 Medlemsdemokrati	28
4.3.2 Förebyggande arbete och sociala insatser	29
4.3.3 Alternativ till avstängningar	31
4.4 Attityd- och värdegrundsarbete	33
4.4.1 Information	34
4.4.2 Problematiserande metoder	34
5. Sammanfattning: arbetsområdet från ett helhetsperspektiv	35
6. Rekommendationer	37
7. Referenser	40

DEL 1 – OM RAPPORTEN

1. INTRODUKTION

Det blir allt vanligare inom fotbollen att påpeka att vi ska arbeta *för* en positiv supporterkultur, inte *mot* en negativ. Detta är en välkommen svängning, för traditionellt har en stor del av fotbollsfamiljens fokus legat på riskerna och hoten. Spåren av detta är fortfarande tydliga i fotbollens styrdokument och arbetsstruktur.

Att supporterarna allt oftare framhålls som en tillgång för svensk fotboll är dock inte oproblematiskt. Det är lätt att säga att vi ska stödja positiv supporterkultur – men hur gör man? Vi är inte vana att tänka på det viset. Vad menar vi överhuvud taget med supporterkultur? Hur fungerar den och hur kan man arbeta med den? Och vad görs på området idag?

När jag inledde detta arbete, var tanken att lägga grunden till en metodbank för hur man kan stödja positiv supporterkultur och arbeta med normer inom den. Förslaget framfördes redan i Erikssons/Dellsås slutbetänkande (SOU 2013:19 : 217, 240), låt vara med en något snävare inriktning. Tanken var i princip att samtala med så många elitföreningar och representanter för supporterrörelsen som möjligt, för att därefter sammanställa ett dokument med användbara arbetsmetoder. Detta skulle sedan kunna byggas ut och användas för att sprida kunskap och erfarenheter.

Vad jag mötte var dock vad jag kommit att se som ett "omoget" arbetsfält, där vi saknar gemensamma begrepp och ett gemensamt sätt att tänka. Som jämförelse är arbetet med evenemang eller säkerhet etablerat. Vad som ingår är brett förankrat och är man osäker så är det väl definierat i fotbollens olika styrdokument. Det finns helt enkelt något gemensamt att förhålla sig till. Så är det inte med arbetet för en positiv supporterkultur. Vi pratar i svensk fotboll om "supportrar" och "supporterkultur" på olika sätt. Påfallande ofta gör vi det med olika ingångsvärden, beträffande om de ses som något positivt eller negativt. Skillnaderna mellan klubbarna är stor. Detta leder till missförstånd, förvirring och ibland konflikt.

Min slutsats blev att vi behöver en gemensam plattform att stå på, när det gäller hur vi förstår supporterkulturen och hur vi samverkar med dess aktörer. Jag hoppas att denna rapport ska kunna bli början på en process som leder till en sådan plattform.

1.1 Syfte med rapporten

Ambitionen är att föreslå en struktur för arbetet för positiv supporterkultur, som kan ge en överblickbar form och ett konkret innehåll. Förhoppningen är att detta ska kunna bidra till en gemensam förståelse och en etablering av arbetsområdet.

Följande ska göras för att uppnå detta:

- Relevant forskning kring supporterkultur, som kan ligga till grund för en gemensam förståelse och fortsatt arbete, ska beskrivas.
- En principiell struktur för arbetet för positiv supporterkultur ska föreslås, för att skapa överblick.
- En metodbank med praktiska arbetsmetoder ska exemplifieras, för att konkretisera arbetet samt illustrera den potentiella nyttan.
- Arbetsområdet ska positioneras i förhållande till fotbollens roll i samhället, dess målsättningar, dess styrning samt det befintliga arbete som redan görs.

Notera att föreliggande rapport är liten. En effekt av detta är att jag inte hunnit träffa mer än ett fåtal av de aktörer som behöver involveras, för att säkra resultatet och förankra en eventuell process framåt. Fortsatta diskussioner är därför nödvändiga innan man går vidare.

Med detta sagt: resten av del I kommer att beröra bakgrund, underlag och förutsättningar för de förslag som ska presenteras. Läsare som är mer intresserade av det konkreta arbetet rekommenderas att gå rakt på del II. Efterfrågas underlag för resonemangen, så kan man gå tillbaka till lämpligt avsnitt i den första delen.

1.2 Arbetsområdet

Som begreppet "positiv supporterkultur" antyder, så är det i grunden stämmningsfulla och festliga fotbollsarrangemang som är målet. Traditionellt kan man säga att vi delat in arbetet i evenemangsservice samt säkerhetsarbete.

Till detta lägger jag "arbete för positiv supporterkultur". Med det avser jag ett arbete som specifikt riktar sig mot den subkulturella supportermiljö som i allt högre grad omger elitfotbollen. Schematiskt skulle man därmed kunna säga att jag gör följande uppdelning:

- *Servicearbete*, exempelvis vid matchevenemang och via informationsarbete över webben.

- *Arbete för en positiv supporterkultur*, i betydelsen samverka med den subkultur som finns runt fotbollen.
- *Säkerhetsarbete*; arbete med regelverk, kontroll, övervakning, regelsanktionering och liknande.

Man kan fråga sig varför man ska ha ett arbetsområde som riktar sig specifikt mot enbart en del av den totala publiken? Ett skäl är att den i väldigt hög grad påverkar den totala arenaatmosfären. Det är i regel aktörer inom subkulturen som driver på läktarsång eller tillverkar tifon och annat visuellt stöd. Samtidigt är det ofta representanter för subkulturen som syns i mera negativa sammanhang. Ett arbete för att uppmuntra det positiva och för att minimera de negativa inslagen, gynnar alla fotbollens intressenter (United Minds 2013).

Ovanstående ska inte tolkas som att ingenting gjorts på detta område tidigare. Tvärtom går utvecklingen som sagt åt rätt håll, till följd av ett medvetet arbete inom svensk fotboll. Som exempel kan nämnas att man 2012 införde en ny funktion inom fotbollen, *Supporter Liaison Officers (SLO)*, med uppgift just att uppmuntra, stödja och förbättra dialogen med supporterkulturen. Ett särskilt projekt inom Intresseföreningen Svensk Elitfotboll (SEF), Stå Upp För Fotbollen (SUFF), har haft gynnet av positiv supporterkultur som huvudsyfte sedan 2012 (SUFF UÅ). Inom föreningarna förekommer en lång rad intressanta initiativ, bland vilka vissa återges i beskrivningen av metodbanken (kapitel 4). Förhållandet mellan SEF och Svenska Fotbollsupporterunionen (SFSU) är mycket riktigt historiskt gott och organisationernas representanter har en god, löpande dialog.

Detta till trots har arbetsområdet snarast setts som en del av ordinarie service- och evenemangsarbete. Att diskutera en tydligare definition och förståelse för det, framstår som en naturlig konsekvens av de senaste årens utveckling.

1.3 Centrala begrepp

I detta avsnitt ska några centrala begrepp ringas in: "supporter", "supporterkultur" samt "positiv supporterkultur". Definitionerna är gjorda utifrån den teori som presenteras i kapitel 2.5, samt fotbollens värdegrund. Begreppen diskuteras djupare i kapitel 2.5.1.

Det finns en fara i att definiera begrepp som är så kulturellt dynamiska som dessa. Bli definitionerna för statiska eller exkluderande, så kommer de leda till att debatten handlar om själva definitionen, snarare än exempelvis normer och legitima beteenden bland supportrarna. Samtidigt kan man inte tala om ett ämne utan att göra klart vad man menar.

Som framgick redan i inledningen, så är just det ett av de problem jag tidigt stötte på under arbetets gång.

1.3.1 "Supporter"

I denna rapport ser jag begreppet "supporter" som en fråga om subjektiv identitet och känsla av grupptillhörighet. Identifierar man sig själv som supporter, så är man en supporter. Detta får praktiska följder för hur vi får förhålla oss till supporterbegreppet i det fortsatta arbetet.

Jag ger två exempel:

- Å ena sidan betraktar jag individer som uppvisar ordningsstörande beteende (tex "huliganer") som supportrar, om de själva identifierar sig som sådana.
- Å den andra betraktar jag även "marginalsupportrar", individer som identifierar sig som supportrar till något lag men som kanske bara går på enstaka matcher per säsong (eller följer matcherna via TV), som delar av supporterkollektivet.

1.3.2 "Supporterkultur" och "supportermiljö"

På kollektiv nivå skiljer jag i utredningen på "supportermiljö" och "supporterkultur". "Supportermiljö" syftar här på hela gruppen; alla supportrar och den miljö de möter exempelvis på en arena eller i sociala medier.

"Supporterkultur" avser däremot den subkultur som omger fotbollen. Detta är en mera avgränsad grupp, med en i hög grad av gemensam social identitet. Deltagarna känner samhörighet med varandra och sitt lag, men i vissa situationer även med likasinnade från andra lag, som lever supporterskapet på samma sätt. Inom subkulturen växer vissa interna normer och värderingar fram, som medger eller sätter gränser för vad som ses som legitima individuella eller kollektiva beteenden. Det är viktigt att förstå att supporterkulturen inte är värderingsmässigt homogen. Tvärtom finns en mängd olika åsikter, som möts i en ständig dialog. Från det perspektivet är det egentligen mera rättvist att tala om "supporterkulturer".

Supporterbeteenden förstås därmed utifrån det sociala sammanhang och den situation de uppstår i. Genom kunskap om supporterkulturen, dess uttryck och normer, kan vi ibland förutsäga eller påverka de uttryck den tar sig. Detta kan handla både om förstärkande av positiva uttryck och undvikande av negativa, exempelvis konflikter av olika slag.

1.3.3 "Positiv supporterkultur"

Definitionen av positiv supporterkultur måste fungera ihop med det dynamiska kulturbegreppet. Det måste även kunna omformuleras över tid. Samtidigt måste den förhålla sig till värdegrunden inom idrotten. När jag talar om "positiv supporterkultur", gör jag det utifrån två nivåer: *inkluderande konsensus* samt *positiva förhållningssätt*.

- *Inkluderande konsensus* handlar om supporteruttryck som på en generell nivå i princip inte ifrågasätts av någon som annat än positiva. Exempel är höga publiksiffror, läktarsång, färgsprakande läktararrangemang – samt allt arbete som strävar i dessa riktningar. Jag vill betona att denna principiella kategori *inte* ska tolkas exkluderande; företeelser som är omtvistade (eller illegala), är i denna modell inte per definition negativa. De är bara inte självklart positiva.
- *Positiva förhållningssätt* ska förstås som värden som är önskvärda som grund för supporterkollektivets interna förhållanden och som möjliggör ett möte mellan olika viljor och intressen. De ska dessutom ligga i linje med den värdegrund som finns inom idrotten. Jag har brutit ner detta på följande vis:
 - *Inkludering*. Alla som vill ska kunna omfattas av supporterkamratskapet och alla ska kunna känna sig välkomna på lika villkor. Bakgrund eller på vilket sätt man vill utöva sitt supporterskap ska inte vara begränsande – så länge det sker med respekt för andras motsvarande rättighet.
 - *Tillåtande debattklimat*. Allting med bäring på sporten och supporterkulturen ska kunna diskuteras sakligt, med respekt för andras rätt att uttrycka en åsikt som man själv inte delar.
 - *Självreflektion*. En tillåtande debatt kan bara tillföra något, om den kombineras med en beredskap att ta intryck även av synpunkter från meningsmotståndare.

Denna definition är tänkt att fungera som ett operativt verktyg i dialogen inom fotbollen och supporterkulturen. Syftet är att uppmuntra fokus på det vi är överens om istället för det som skapar konflikt. Den ska dock även kunna ange en gräns för vad man kan kräva av andra att de ska acceptera.

1.4 Avgränsningar

I syftesavsnittet ovan har jag försökt ringa in vad jag kommer att fokusera på. I diskussionen om begreppen har jag försökt skapa grundförståelse för kommande resonemang. Här ska några ord sägas om vad jag *inte* gör, samt varför.

Att avgränsa arbetet för en positiv supporterkultur från annat arbete inom fotbollen, är egentligen inte möjligt. Allt hänger ihop. Hur vi arbetar med repressiva metoder, har exempelvis en direkt återverkan på normer och attityder inom supporterkollektivet och därmed de uttryck supporterskapet tar sig. Trots det måste jag snäva av ämnet för arbetet.

Vad jag framför allt väljer att bortse ifrån, är områden som juridiska ramverk eller de kontrollerande och repressiva system som omger fotbollen. Detta är redan genomarbetat på djupet exempelvis hos Eriksson och Dellså. I den mån jag studerat fotbollens regelverk, så är det utifrån perspektivet "fotbollens styrdokument", för att se vad de har för innehåll, inriktning och vad de säger oss om synen på supporterkulturen. Undantag är uppföljning av ett förslag från Eriksson/Dellså om flexibel tillämpning av arrangörsrätten.

Jag bortser även från att diskutera den Nationella strategin och nöjer mig med att hänvisa till målformuleringen om arbete för en välkomnande fotbollsmiljö. På samma sätt undviker jag att specifikt befatta mig med pyroteknikfrågan – frågan är en del av den helhet som diskuteras. Jag vill dock framhålla att jag uppmuntrar fortsatta försök att nå ett relevant alternativ för legal pyroteknik, för att en gång för alla lösa upp frågan.

2. BAKGRUND OCH UNDERLAG

I kapitel 2 ska en bild av underlaget till rapporten ges. Bland detta märks de båda betänkandena från Eriksson/Dellså som i hög grad utgör utgångspunkten för arbetet. Därpå följer ett resonemang kring förhållandet mellan idrott och omgivande samhälle, eftersom jag rekommenderar en större sammanlänkning mellan dessa aktörers resurser. Vidare återges i synnerhet en teoretisk modell för förståelse av supporterkulturen, som jag förhållit mig till i många av mina resonemang och ser som särskilt relevant. Slutligen kommer en kort redogörelse för fotbollens styrdokument ges, som en fond för den helhetssyn på arbetsområdet som ska presenteras i kapitel 5.

2.1 Författaren

Min egen bakgrund ska kort presenteras, för att trovärdigheten ska kunna bedömas.

Jag arbetar sedan 2012 som SLO inom IFK Göteborg. Jag har betraktat mig själv som IFK-supporter i hela mitt liv och varit aktiv inom den organiserade supporterrörelsen sedan 2002. Bland uppgifterna har jag varit styrelseledamot i Supporterklubben Änglarna under sex år, varav tre som ordförande. Jag har även varit skribent på supporterhemsidor och debatterat supporterfrågor i olika sammanhang.

Yrkesmässigt har jag en gymnasieläroexamen i samhällskunskap och historia samt en bakgrund som speciallärare på en skola för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, innan jag blev SLO. Ungefär samtidigt som jag påbörjade SLO-arbetet, läste jag in en masterexamen i sociologi. Examensarbetet var inriktat mot att förstå normer och kärnvärden inom delar av IFK Göteborgs supporterkultur.

2.2 Utredningsarbetet

Rapporten baseras i hög grad på intervjuer och samtal med olika aktörer inom och runt den svenska fotbollsrorelsen. Exempel är företrädare för flera föreningar, Svensk Elitfotboll (SEF) och dess projekt Stå Upp För Fotbollen (SUFF). Vidare bland annat representanter för forskningsprojektet ENABLE, Sveriges Fotbollsupporterunion (SFSU), landets SLO:er samt Supporterhuset i Malmö. Därtill har även aktörer vid sidan av fotbollen konsulterats, exempelvis Riksidrottsförbundet och polisen i Region Väst samt tidigare utredare/nationella samordnare. Totalt sett har runt 15 djupare intervjuer genomförts. Därtill har ytterligare aktörer konsulterats kring specifika sakfrågor. Med vissa informanter har återkommande samtal förts för att säkerställa rimliga slutsatser.

Vid sidan av detta har naturligtvis skriftliga källor och referenser använts. Exempel är tidigare nationella samordnares rapporter, idrottens och fotbollens styrdokument, delar av det vetenskapliga forskningsläget samt annan litteratur. En lista finns längst bak i rapporten.

Det ska sägas att de begränsade tidsramarna tvingade fram ett snävt urval av informanter. Detta ska beaktas vid läsningen av rapporten samt vid ett eventuellt fortsatt arbete med materialet som utgångspunkt.

2.3 Erikssons/Dellsås betänkanden

Under 2012 och 2013 verkade Björn Eriksson som särskild utredare och nationell samordnare, med Stefan Dellså som sekreterare. Arbetet resulterade i två gedigna betänkanden, *"Mindre våld för pengarna"* (SOU 2012:23) och *"Mera glädje för pengarna"* (SOU 2013:19). I dessa kartlades och beskrevs nuläget inom svensk fotboll gällande arbetsrutiner, legala frågor, ansvarsfördelning mellan olika aktörer, samordningsfrågor, arrangemangsfrågor samt frågor om arenasäkerhet. Därtill behandlades idrottsideologiska frågor och beskrevs supportermiljön i olika avseenden. Rekommendationer om stöd till positiva delar av den senare samt förebyggande arbete mot negativa delar framfördes. I den mån utredarna ansåg det nödvändigt, föreslogs ändringar av regelverk och arbetsrutiner.

Av särskild betydelse för min rapport har varit betänkandenas ovanligt stora fokus på service, exponeringen av det positiva inom supporterulturen samt inställningen att "huliganbekämpning" inte får dominera arrangemangsorganisationen (se text SOU 2013:19 : 265-308, 383). Av de fem huvudsakliga slutsatserna som lyfts fram i slutbetänkandet "Mera glädje för pengarna", kan denna rapport ses som ett försök till svar på den första rekommendationen att fotbollen måste "finna former att bättre stödja de goda supportrarna" (SOU 2013:19 : 383).

Vidare har resonemangen om sociala insatser som kan göras i ett riskförebyggande arbete (SOU 2013:19 : 213-264, 323-338) samt utredarnas fokus på att värna de demokratiska strukturerna och funktionerna (SOU 2013:19 : 211-225) varit viktiga. Jag bygger vidare på detta.

När det gäller förståelse för supportermiljön, i synnerhet de destruktiva delarna, finns mycket att hämta i betänkandena (SOU 2013:19 : 169-174, 415-454, SOU 2012:23 : 235-304). Det viktiga är från mitt perspektiv insikterna om det sociala sammanhangets betydelse för utvecklingen av värderingar och beteenden. Även om man kunnat önska en motsvarande kartläggning av den breda supporterulturens positiva dito, fungerar det redovisade kunskapsläget väl ihop med ESIM-teorin (återges i kapitel 2.5 i denna rapport). Detta gäller inte minst som underlag för resonemang om hur man kan arbeta uppmuntrande och stödjande gentemot supporterulturen. I kapitlet finns dessutom ett stycke om problematiken kring olämpligt språkbruk. Detta bryter i många fall inte mot några regler, men identifierades i en rapport från United Minds, beställd av SEF, som ett av de allra största upplevda problemen bland svenska arenabesökare (United Minds 2013). Företeelsen kommer man sannolikt mest effektivt åt med attityd- och värdegrundsarbete, snarare än kontrollsystem och

regelverk. Samma sak gäller med den problembild som beskrivs kring hot och trakasserier (SOU 2013:19 : 187-210).

Trots att betänkandena var nydanande genom att balansera diskussionen mellan supportertermiljöns positiva sidor och de problematiska, finns tydliga spår av det traditionella fokus som brukar präglade diskussioner om fotbollsmiljön. Det är alltid lättare att vara konkret och konstruktiv när det handlar om regelverk och ansvarsfördelning, än när det gäller stöd till positiv supporterkultur eller värdegrundsarbete. (Det senare finns inte med som ett eget ämne, även om etiska frågor behandlas i olika sammanhang). Detta konstaterande ska inte ses som en kritik mot betänkandena, utan snarare som ett uttryck för hur ovana vi är inom svensk fotboll att diskutera i sådana banor.

2.4 Fotbollen i samhället: samhällskontrakt, idrottens värdegrund, CSR

Idrottsrörelsen är en del av det civila samhället, i vilket medborgarna på frivillig grund organiserar sig för att uppfylla gemensamma mål. Det står dock i nära relation till den offentliga sfären, inte minst genom ett stort ekonomiskt stöd från stat och kommun. Eriksson/Dellså talar om detta i termer av ett informellt kontrakt mellan samhället och idrotten, där idrottsrörelsen får ekonomiska resurser och ett stort förtroende, i utbyte mot att en rad viktiga värden levereras (SOU 2013:19 : 53-54). Från ett samhällsperspektiv kan man alltså se de resurser som läggs på idrotten som en investering.

De värden som idrotten och därmed fotbollen ska leva upp till och sprida, återges i Riksidrottsförbundets (RF) värdegrund, som sammanfattas i RF:s stadgar. De utvecklas ytterligare i idédokumentet *Idrotten vill*. Här anges glädje och gemenskap, allas rätt att vara med, demokrati och delaktighet samt rent spel som centrala värden (Riksidrottsförbundet 2015: 1 kap, 10 kap 2 § 3 pkt, SvFF (UÅ): 3 §, Riksidrottsförbundet 2009). Till detta kommer att verksamheten även innebär insocialiserande av medlemmar i värden som tillhörighet, gemenskap, utvecklande av social tillit, fysisk aktivitet och en hälsofrämjande livsstil.

Är då dessa centralt angivna värden relevanta på lokal nivå inom fotbollen och supporterkulturen? Det finns skäl att hävda det. Jag ska ge några exempel från en IFK Göteborgskontext, men notera att de har paralleller i andra delar av Fotbollssverige. Portalparagrafen (1 §, 1 st) i IFK:s stadgar anger att: *"Föreningen har som grundsats att verka i enlighet med idrottens mål, och skall inriktas på, att utveckla individer positivt i såväl fysiskt och psykiskt som socialt och kulturellt avseende"* (IFK Göteborg UÅ). När stadgarna beskriver IFK Göteborgs grundläggande existensberättigande och syfte, är det alltså inte

jakten på SM-guld i dess idrottssektioner som står i centrum. Det är fysiskt, psykiskt, socialt och kulturellt ansvarstagande.

Detta är något som är levande även i många medlemmars medvetande. Inför årsmötet i mars 2015, inkom en medlemsmotion på temat "*hela stadens lag*". Motionen, som röstades igenom, konstaterade att arenapubliken på IFK:s matcher inte är representativ för stadens befolkning. I motionen yrkades att ett aktivt arbete skulle göras för att öka mångfalden, bland annat genom att rekrytera ung publik från stadens ytterområden, med en befolkning med övervägande utländsk härkomst (IFK Göteborg 2015). Detta kan ställas i relation till vad som sas ovan om kärnvärdet *allas rätt att vara med*, samt mot ett bredare samhällsperspektiv om vikten av att arbeta för integration.

Det finns fler exempel på supporterpatos i frågor med koppling till idrottens värdegrund och samhällsnytta. Ett är det engagemang i föreningsdemokratifrågan som svensk supporterkultur visade, då den så kallade 51%-regelns framtid debatterades framför allt 2009-2013. 51%-regeln är den regel inom RF:s stadgar som reglerar att svensk idrott ska vara demokratiskt organiserad, i den meningen att föreningsmedlemmarna ska kontrollera sina föreningar (Riksidrottsförbundet 2015: 11 kap, 3 §). I denna ideologiska diskussion mobiliserade svensk supporterkultur till försvar av medlemsdemokratiregeln. Debatten som följde ledde till att tusentals unga fotbollssupportrar engagerade sig i en diskussion om demokratins principer och praktik. Engagemanget syntes i läktarmanifestationer, debattartiklar och i motioner till samtliga större fotbollsföreningars årsmöten, om att respektive förening skulle agera till försvar för demokratiregeln. Samhällsvärdet i denna typ av engagemang är sannolikt svårt att överskatta.

Det finns två poänger jag vill trycka på i detta sammanhang. Det första är att idrotten – och supporterkulturen – är mer än bara jakt på sportslig framgång. Det finns en uppenbar samhällsnytta och ett socialt ansvarstagande, även specifikt inom supporterkulturen, som förtjänar att lyftas fram. Delar av arbetet för en positiv supporterkultur bör därför gå att paketera och presentera som ett så kallat CSR-arbete, det vill säga ett sätt att exponera supporterkulturens positiva sidor och att bygga fotbollens varumärke. Detta sagt för att poängtera att stöd till positiv supporterkultur inte bara ska ses som en resurskrävande kostnad ute i föreningarna. Det bör ha potential att paketeras på ett sätt som gör det självbärande eller rent av intäktsgenererande.

Den andra poängen bygger på samma princip, men från samhällets perspektiv. Inom CSR-arbete använder man ofta exempelvis fotbollen för att nå ut till grupper som annars är svåra att komma i kontakt med, i syfte att hjälpa, stödja eller uppnå någon annan typ av mål. Som

exempel kan nämnas Gatans Lag, fotbollsföreningen som med fotbollen som verktyg hjälper människor i hemlöshet och missbruk att förändra sin egen situation. Genom engagemanget, den sociala gemenskapen och fotbollsplanen som mötesplats, ger man individen styrka att adressera olika problem i den egna tillvaron (Gatans lag UÅ).

Med samma logik kan samhällets befintliga, offentliga resurser flytta fram sina positioner när det gäller arbetet med unga runt fotbollen. Fotbollen och supporterkulturen kan bli ett sätt att nå individer med behov av stöd, som man annars skulle ha svårt att nå fram till eller ens hitta. Här finns skäl att titta närmare på exempelvis Tyskland och Nederländerna, där resonemanget sägs vara utvecklat. Från detta perspektiv kan möjligen debatten om fotbollens kostnader för samhället nyanseras något. Sociala problem i Stockholm eller Göteborg, som kanaliseras kring elitfotbollen, gör inte individen till *enbart* en fotbollssupporter. Hon är fortfarande även en kommuninnevånare. Detta innebär inte att fotbollen är fri från allt ansvar för att arbeta med frågan. Däremot pekar det på vikten av och nyttan med ett tätare samarbete mellan fotboll och samhällsinstitutionerna – samt, kanske, värdet i att fokusera mindre på fördelning av kostnader och mera på ömsesidig nytta.

2.5 Förstå supporterkulturen: relevant teoribildning

Det vetenskapliga kunskapsläget kring supporterkulturen är mycket brett (se tex SOU 2012:23 : 105-106, 235-304, SOU 2013:19 : 169-173, 415-454). Ska en gemensam kunskapsbas för svensk fotboll skapas utifrån detta, så behövs en ordentlig avgränsning. Min ambition här är därför inte att ge en bred kunskapsöversikt – den finns redan. Istället vill jag ge ett exempel på en överskådlig, lättillgänglig och praktiskt tillämpbar teoretisk förståelse av supporterkultur, som kan bidra till en gemensam syn på fenomenet.

För ändamålet har jag valt den så kallade *Elaborated Social Identity Model (ESIM)*. Orsaken till att jag ser denna som särskilt relevant i sammanhanget är, förutom dess höga förklaringsvärde, att den redan tillämpas kring svensk fotboll. För det första är två av de forskare som arbetar med teorin, Clifford Stott och Jonas Havelund, tillgängliga för svensk fotboll genom deras centrala ställning inom forskningsprojektet ENABLE. I detta projekt gick SEF under hösten 2015 in som partners (Enable 2015). Dessutom ligger ESIM-teorin till grund för den så kallade SPT-taktiken inom svensk polis (Rikspolisstyrelsen 2010). Samma teori tillämpas för övrigt med framgång även i Danmark och Storbritannien. Detta gör ESIM-teorin till en naturlig utgångspunkt för en gemensam kunskapsplattform kring supporterkultur.

ESIM kan beskrivas som en socialpsykologisk teori om social identitet och om hur folksamlingar fungerar, framtagen av Stephen Reicher, John Drury och Clifford Stott. Supporterkulturen beskrivs utifrån denna – liksom i många andra teoretiska sammanhang – som en subkulturell miljö där individerna omfattas av olika kollektiva, sociala identiteter. En social identitet ska förstås som en känsla av grupptillhörighet. Inom gruppen utvecklas olika normer och värderingar, som stärker känslan av samhörighet mellan deltagarna. Värderingarna möjliggör eller begränsar även olika typer av beteenden och handlingar, utifrån vad som ses som legitimt inom gruppen.

Notera här att subkulturen inte utgörs av en enda homogen social identitet. Tvärtom, en enskild supporter kan identifiera sig med många olika grupper, beroende på situation. I något sammanhang kan det vara med hela föreningen, i ett annat med klackläktaren och i ytterligare ett med en enskild läktargrupping. Vilken social identitet som för tillfället står i fokus hos en individ, avgörs ofta av det sociala och kontextuella sammanhanget. Med detta menas främst i vilken umgängeskrets och i vilken situation personen för tillfället befinner sig. Innehållet och formen för vad som anses acceptabelt i olika grupper är också föränderligt. Det styrs bland annat av interaktionen mellan den egna gruppen och andra aktörer, samt huruvida denna interaktion uppfattas som legitim och rättvis (Havelund, Stott, Rasmussen & Joern 2013: 37-38, Stott, Hogget & Pearson 2011:2, SOU 2013:19 : 437).

ESIM är framför allt en teori kopplad till crowd management; empirin baseras i hög grad på analys av händelseförlopp och situationer i samband med match. Ett viktigt fokus har varit hur polisen kan utforma sin taktik i syfte att undvika eskalering av våldsamma situationer. Fältstudier har påvisat hur ett nedtonat, avspänt och välkomnande polisiärt bemötande, inneburit en lägre benägenhet bland supportrar att delta i upploppsliknande och ordningsstörande aktiviteter. Synen på polisens agerande som legitimt, har istället inneburit en ökad beredskap att följa ordningsregler och uppmaningar. Även i fall som potentiellt skulle kunna innebära problembeteenden har en majoritet valt att agera med lugn. Legitimiteten i ordningsstörande beteende har alltså reducerats bland supportrarna, då polisen balanserat sitt auktoritativa agerande med en kontaktsökande och kommunikativ hållning.

Logiken i att interaktionen mellan supportertermiljön och olika aktörer runt fotbollen – polisen eller andra – påverkar stämningar, värderingar och synen på vilka beteenden som är legitima, gäller dock inte bara i den pågående situationen. Tvärtom påverkas normer och förhållanden även på en mera långsiktig nivå (Havelund, Stott, Rasmussen & Joern 2013: 39-40, Stott, Hogget & Pearson 2011: 8-11). Detta förhållande bekräftas av näraliggande teorier och studier. Ett exempel är Randall Collins emotionssociologiska teorier om mänskliga känslor som drivkraften bakom människors agerande. Detta perspektiv, att

emotioner är vad som driver människor till handling, kan nog många tycka är en rimlig ingång i supportersammanhang. Den spontana, känslomässiga reaktionen är dock inte slumpmässig och oförutsägbar. Tvärtom är den sprungen ur mera grundläggande, långsiktiga emotionella normer som utvecklas inom och binder samman grupper (notera likheten med ESIM). Genom miljökönnedom – kunskap om vad som anses viktigt i en grupp, vad som anses positivt respektive negativt samt vilka aktörer som förknippas med det ena och det andra – kan man utifrån detta inte bara arbeta med crowd management. Exempel på annan tillämpning är att genom medveten kommunikation, knyta an till de olika värdena inom gruppen för att uppmuntra positiva uttryck eller undvika konflikt (Collins 2004, Almgren 2014).

Jag ska även nämna de processer i vilka olika värderingar och normer utvecklas. Exempel är de diskussioner kring olika händelser i fotbollsmiljön, som är ständigt pågående inom supporter-kulturen. De handlar om specifika händelser (exempelvis en läktarincident), vad som orsakade dem, vilka konsekvenser de fick och vilka reaktioner som var rimliga. Diskussionerna äger rum på läktarna, på krogen före och efter match eller över sociala medier. Genom dessa diskussioner bearbetas och förändras såväl den kollektiva uppfattningen om vad som inträffat, som hur det inträffade ska värderas. Det är alltså inte bara huruvida vissa beteenden ska ses som acceptabla eller ej som diskuteras, utan även vad som faktiskt hände. Hur narrativen kring vad som händer runt svensk fotboll formuleras och vem som har tolkningsföreträde, har därmed en direkt effekt på vilka värderingar som växer fram inom ramen för den särskilda sociala gruppidentiteten. Detta innebär att arbetet med information och kommunikation är oerhört viktigt för hur läktarmiljö och ordningsläge utvecklas (Hjelseth 2009: 73-96, Raadman 2012: 448).

Det är mot bakgrund av synen på supporterskap som en social identitet, vars innebörd är under konstant förhandling och omförhandling, som jag gjort mina definitioner (kapitel 1.2). Det är även detta som ligger till grund för struktureringen av arbetet för en positiv supporter-kultur, som görs i kapitel 3.

Avslutningsvis en kommentar vars vikt inte kan överskattas beträffande kunskapsbaserat arbete. I de delar som handlar om exempelvis unga med riskbeteende, ska vi inte glömma all den kunskap som finns i andra delar av samhället, exempelvis inom BRÅ, olika ungdomsinstanser eller i skolan. Jag har lyft fram bland annat ESIM här, eftersom teorin kan användas till fördjupad miljöförståelse beträffande supporter-kulturen. Men när det gäller utvecklandet av problembeteenden runt fotbollen, ska man minnas att unga individer inte bara är fotbollssupportrar. De är även samhällsmedborgare och ungdomar i största

allmänhet. Samma teorier och metoder som används i andra sammanhang, är därför tillämpliga även i anslutning till fotbollen.

2.5.1 Diskussion kring begreppen

”Supporter” behandlas i denna rapport – i nära anslutning till den teoribildning som presenterats ovan – som en fråga om subjektiv identitet. Supporterskapet definieras av individens egna känslor och lojaliteter, inte av ett visst beteende eller någon annans bedömning av detta. Om någon anser sig vara supporter till ett visst lag, så finns det därför inga skäl att ifrågasätta det. Individerna beskriver bäst själv sina känslor.

Denna definition görs utifrån teorin om att det är känslan av tillhörighet till en grupp – en ”social identitet” – som gör en individ benägen att agera i enlighet med gruppens normer. Med det som utgångspunkt blir det ointressant huruvida någon annan anser att man är supporter eller ej.

De främsta innebörderna av definitionen är att den normativa diskussionen om vem som är supporter blir överflödig, samt att vi inte kan göra skillnad mellan supportrar och supportrar. Alla har samma rätt att hysa känslor för en förening, oavsett hur man väljer att uttrycka dem.

En diskussion om bredden i arenapublikens drivkrafter, önskemål och behov förtjänar att lyftas i sammanhanget. Supporterskapet och fotbollsengagemanget kan ta sig många former. Det finns flera olika sätt att beskriva detta (se tex Giulianotti 2002: 30-21; Joern 2010: 44-46). En definition som i olika sammanhang används inom svensk fotboll, kategoriseras arenapubliken i fyra idealtyper: *upplevaren* (26%), *matchkonsumenten* (20%), *läktarexperten* (21%) och *patrioten* (33%), där procenttalen anger andel av den totala massan av arenabesökare. Indelningen är gjord utifrån besökarnas emotionella investering i ett särskilt lag, samt graden av fokus på sporten respektive det sociala sammanhanget när de väl är på arenan. ”Upplevaren” kan beskrivas som en person som lockas av det stora sammanhanget – eventet. Personen har liten koppling till laget och sporten och kunde lika gärna ha lockats av en konsert eller ett annat evenemang; det är det sociala runt händelsen som står i centrum. ”Matchkonsumenten” älskar sporten, men identifierar sig inte med ett särskilt lag. Personen kan lika gärna se en Allsvensk match som en i Premier League; fotbollen är det viktiga. ”Läktarexperten” har en stark lagidentitet och har – om man får stereotypisera – följt sin förening på plats i decennier. Personen sitter gärna på sittplats och ger ofta ljudligt uttryck för sin syn på hur spelet borde förbättras. ”Patrioten”, slutligen, har en stark identifikation

med laget, men drivs lika mycket av kärleken till supporterkulturen som till själva sporten. Fokus delas mellan fotbollen och läktarna (United Minds 2013).

Det kan vara värt att notera den jämna fördelningen mellan dessa kategorier på våra läktare. Svensk fotboll behöver samtliga grupper, inte minst ekonomiskt. Det kan dessutom antas vara ur de grupper som saknar lagidentifikation, som framtida lojala "patrioter" och "läktareexperter" rekryteras. Samtliga har därför samma rätt att kunna trivas på svenska läktare och allihop har – om de blir medlemmar i en förening – samma rätt att var med och fatta beslut om dess styrning.

"Supporterkultur" kan, mot bakgrund av hur "supporter" definierats, anses vara ett brett begrepp, som omfattar alla som hyser lojalitet med ett lag. När jag i fortsättningen använder begreppet talar jag emellertid om en mera avgränsad grupp: här avses en subkultur med en i hög grad gemensam social identitet. När jag talar om supportrarna i bredare bemärkelse, kommer jag benämna denna grupp som "supportermiljö".

Subkultur kan i sammanhanget förstås som en social miljö i vilken de interna normerna och värderingarna i vissa situationer blir viktigare för medlemmarna, än det omgivande samhällets. Detta innebär inte att de behöver vara negativa, eller för den delen att individen förkastar alla "vanliga" normer. Men det innebär ofta en subkulturellt färgad uppfattning om hur i detta fall fotbollsvärlden fungerar, vilken agenda olika aktörer har samt vilka ideal som bör råda. För dem som ingår i kulturen blir supporterskapet därför mer av en identitet och livsstil än ett intresse eller en hobby.

Detta innebär emellertid *inte* att supporterkulturen är en homogen grupp av människor, åsikter och normer. Tvärtom finns stora skillnader, även om det finns en gemensam grund i kärleken till ett lag och till livsstilen. Kulturen laddas med olika värden och normer i en ständig förhandling och omförhandling mellan dem som ingår. Detta sker exempelvis genom diskussioner med likasinnade på läktare, på puben eller över sociala medier. Den input som tillförs diskussionerna baseras på vad som händer inom svensk fotboll. Exempel är hur sporten utvecklas, hur enskilda regelverk utformas, hur ordningsmakten agerar eller inte agerar i olika sammanhang, supportergrupperns aktiviteter eller beteende, hur omgivningen reagerar på detta och så vidare. Men det baseras även i hög grad på influenser bortom de nationella eller lokala aktörernas kontroll – samhällets allmänna utveckling, trender och influenser från den internationella fotbolls- och supporterkulturen, en (internationell) supporterdiskussion om (mot) den moderna fotbollen och så vidare (Hjelseth 2009, Almgren 2014). Supporterkulturen är med andra ord en trögrörlig storhet som utvecklas i interaktion

med omgivningen på olika nivåer, från internationell ned till lokal. En konsekvens av detta är att arbete med den måste utvärderas långsiktigt.

Den subkulturella delen av supportrarna hittas främst i grupperna "patrioten" och i viss mån "läktarexperten" ovan, beroende på att dessa grupper har en högre grad av emotionell identifikation med en viss klubb. Man ska dock inte se subkulturen som enbart representerad på "klackläktarna". Den är ofta mest koncentrerad där, men den finns över hela arenorna.

Man kan fråga sig varför man ska ägna sig åt "stöd till positiv supporterkultur". Som jag använder begreppet, är det ju bara en del av den totala publiken (här alltså benämnd som "supportermiljö"). Ett starkt skäl är att det ofta är den subkulturella delen av supporterkollektivet som främst gör avtryck i arenamiljö eller supporterdebatt. Detta gäller i både positiv och negativ bemärkelse; när det gäller arenastämning såväl som när det gäller ordningsincidenter. Den är en enorm resurs för att locka folk till arenorna, men den kan i även få människor att stanna hemma (United Minds 2013). Av det skälet kan man se stöd till positiv supporterkultur, som ett arbete som kommer hela supportermiljön till del.

"*Positiv supporterkultur*" är ett begrepp som är känsligt att definiera, vilket inte minst kapitlet om ämnet i Erikssons/Dellsås utredning visar (SOU 2013:19 : 266-268). Man hamnar lätt i en exkluderande logik, där det viktiga tycks vara att kunna ringa in vilka som *inte* agerar positivt. Utifrån det dynamiska kulturperspektiv som presenterats ovan, finns det dock starka praktiska skäl att inte formulera en statisk definition av "positiv supporterkultur". Det får inte de uttryck som i en sådan stämpas som negativa att försvinna – i värsta fall snarare tvärtom. En uppfattning om vad man menar med begreppet är emellertid nödvändig, för möjligheten att föra en begriplig diskussion.

På ett juridiskt plan måste en matcharrangör förhålla sig till vad som är tillåtet enligt lagen. I en principiell diskussion om positivt supporterskap finns det dock skäl att skilja på juridiska förutsättningar och diskussionen om den principiella innebörden. Företeelser som idag är otillåtna, kan exempelvis anses positiva om man lyckas avlägsna de hinder som finns för en legalisering. På samma sätt är det inte självklart att företeelser som är lagliga, är positiva ur ett evenemangs- eller supporterperspektiv (tex visst språkbruk). I denna utredning har jag därför definierat "positiv supporterkultur" utifrån två nivåer: *inkluderande konsensus* samt *positiva förhållningssätt*. Begreppen preciseras närmare i definitionskapitlet 1.3.

Denna definition av positiv supporterkultur, är tänkt att uppmuntra fokus på det vi är överens om istället för det som skapar konflikt. "Inkluderande konsensus" blir en operativ uppmuntring till en lokal diskussion mellan förening och dess supportrar om vad man kan jobba med gemensamt. Den normativt mer tvingande delen – "positiva förhållningssätt" – är ägnad att

belysa förutsättningarna för en konstruktiv diskussion. I grunden handlar det om ett krav på ömsesidig respekt, något som ligger i linje med idrottens demokratiska värdegrund. Det kan dessutom anses viktigt med hänsyn till vad som ovan sagts om processen bakom utvecklingen av normer och värderingar.

2.6 Fotbollens styrdokument

Som nämndes i inledningen har fotbollens förhållande till supporterkulturen traditionellt varit problemorienterat. Fokus har legat på de potentiella ordningsstörningar som kan uppstå i folkmassor. De senaste åren har dock en svängning skett, något såväl SEF:s företrädare som representanterna från SFSU bekräftar i intervjuer. Resultaten syns i en bättre samverkan mellan SEF och SFSU och kan bland annat spåras i en mera avspänd dialog och retorik på nätet, samt i en större ömsesidig kompromissvilja i vissa avseenden. Den traditionella bilden av problemfokus, regleringar och konsekvenstänkande är emellertid alltså tydlig i fotbollens centrala styrdokument.

Fotbollens verksamhet styrs i ett antal dokument som omfattar ett brett innehåll, från värdegrund (behandlat i föregående kapitel) och strategiska mål, över lagstiftning ner till detaljerade evenemangsregler. Här ska en översikt ges.

Fotbollens strategiska målsättning sammanfattas i den så kallade NBL17 – ”Nordens Bästa Liga 2017”. Målsättningen framgår av namnet. I denna har fem huvudområden identifierats som ska leda till att målen uppnås. Dessa är arbete med arenaupplevelse/evenemang, sportslig utveckling, ekonomisk tillväxt/intäktsströmmar, fotbollens image samt nya medier och digital satsning. För min rapport är de första och fjärde arbetsområdena av särskilt intresse. Arenaupplevelse/evenemang betonar vikten av att locka nya åskådare och slår fast fotbollens evenemangsmålsättning: att de allsvenska arenorna ska vara välkomnande, trygga, säkra och stämningsfulla. Imagedelen fastslår att bilden av fotbollen är viktig för möjligheten att locka intressenter till fotbollen, samt att den kräver aktivt arbete – image ”är något man bygger och förtjänar”. (Svensk Elitfotboll UÅ)

På formell nivå regleras fotbollen av lagstiftning exempelvis kring offentliga tillställningar samt Ordninglagen. Till detta kommer omfattande regelverk inom fotbollen. Inriktningen på de övergripande regeldokumenterna anges av de internationella förbunden FIFA och UEFA och formuleras på nationell nivå via Svenska Fotbollförbundet (SvFF).

De två centrala regelverken för svensk fotboll är *Tävlingsbestämmelserna (TB)* samt *Särskilda Tävlingsbestämmelser (STB)*. TB gäller svensk fotboll generellt och STB är specifik

för svensk elitfotboll, det vill säga Allsvenskan och Superettan. Här regleras frågor om administration, bestraffningar, ärendehantering, arenakrav, säkerhet och service (i termer av tillträde till arena, ordningsregler etc), förberedelser inför match samt dess genomförande. Ansvarsfördelning på en lång rad områden mellan inblandade klubbar, förbund samt andra aktörer reds ut. (SvFF 2015 a, SvFF 2015 b)

Grundläggande ekonomiska kriterier för att delta i svensk elitfotboll regleras av *Elitlicensen*, som hanteras av SvFF:s licensnämnd. Här hanteras även frågor om administration och personal (SvFF 2015 c).

Till STB hör *Elitfotbollsmanualen (EFM)*, vilken i *Direktiv och information från SEF* förtydligar innehållet i STB. I *Evenemang Marknad* samt *Media Kommunikation* regleras ansvar och skyldigheter på dessa respektive områden. Det finns även ett avsnitt som på en relativt generell nivå betonar strategiska målområden som publikrekrytering och liknande (Svensk Elitfotboll 2014 a, b, c).

Till detta kommer bland annat representationsbestämmelser som formuleras på representantskapsmöte och gäller fram till nästkommande möte av samma slag.

Dokumentationen har sin tonvikt på reglering av alla de detaljer kring arrangemang och tävlingsadministration som tillsammans formar jätteapparaten Svensk fotboll. Därtill kommer reglering av säkerhetsansvar, arenakrav, avtalsförhållanden, medierelationer samt bestraffningsärenden och överklaganden. Logiken ligger i linje med vad man kan förvänta sig av regeldokument: det är miniminivåer som anges beträffande antal platser, säkerhetsåtgärder, bemanning och serviceinstallationer som insläpp, försäljningsställen, toaletter och liknande. Vad beträffar djupare kompetens kring evenemangsutveckling, höjning av servicenivåer eller kommunikation och samverkan med supporterrörelsen, finns däremot lite att hämta i den centrala dokumentationen. För exempelvis en förening med växande supporterskara och en subkultur under organisering, finns det därmed begränsat med stöd här.

Liksom vad gäller den allmänna synen på relationen till supporterkulturen inom svensk fotboll, kan en ändring dock vara på gång även när det gäller fotbollens centrala manualer och styrdokument. I intervju med Mats Enqvist, generalsekreterare i SEF, framgick att vad som beskrevs som en "evenemangsguide" ska tas fram, efter beslut i SEF:s ledning under hösten 2015. Här ska mera handfasta råd och riktlinjer presenteras för hur man kan skapa Allsvenska evenemang som lever upp till målsättningarna i NBL17. Kanske kan man här även formalisera rekommendationer kring förståelse för och arbete med supporterkulturen? Jag får anledning att återkomma till detta i kapitel 6.

DEL II – ARBETE FÖR POSITIV SUPPORTERKULTUR

3 ARBETE FÖR POSITIV SUPPORTERKULTUR: PRINCIPIELLT INNEHÅLL

I detta kapitel ska jag försöka presentera och motivera ett överblickbart förslag på hur man kan strukturera arbetet för positiv supporterkultur.

Jag påminner om att hela förslaget baseras på teorin som återgavs i kapitel 2.5. Enligt denna ses supporterkulturen som en subkultur inom vilken kollektiva, sociala identiteter formas. Till dessa är normer och värderingar knutna, vilka medger eller begränsar de uttryck och beteenden som uppstår. Mänskliga handlingar ses därmed som kontextberoende. Detta fråntar inte individen ansvaret för handlingarna, men det hjälper oss förstå hur vi kan påverka individuella val och kollektiva beteendemönster. Genom att knyta an till värderingarna inom subkulturen, samt de processer som formar dem, kan man uppmuntra positiva uttryck för supporterkulturen och minimera incitamenten för de destruktiva.

Det kan inte nog betonas hur viktig miljökunskap och förståelse för supporterkulturen är, för att arbetet ska fungera. Föreningarnas verktyg för detta kommer i första hand vara kompetenta SLO:er samt en kontinuerlig dialog med supporterkulturens företrädare.

Det ska dessutom poängteras att arbete för positiv supporterkultur inte är tänkt att *ersätta* traditionellt säkerhetsarbete. Naturligtvis behövs båda delarna. En formalisering av arbetsområdet skulle dock innebära en balansering av fotbollens fokus. Det skulle därtill kunna bidra till att medvetandegöra hela rörelsen om den enorma positiva resurs som supporterkulturen utgör.

Jag har strukturerat arbetsområdet i tre huvudgrupper, med några underrubriker:

Schema: Arbete för positiv supporterkultur

- Stöd till positiv supporterkultur
 - Mindset och dialog
 - Praktiska arbetsmetoder
- Stärkande av positiva strukturer och sociala miljöer
 - Medlemsdemokrati
 - Förebyggande arbete och sociala insatser
 - Alternativ till avstängningar
- Attityd- och värdegrundsarbete
 - Information
 - Problematiserande metoder

Jag kommer gå igenom dessa områden i tur och ordning, för att fördjupa innebörden och motivera varför jag gör indelningen.

3.1 Stöd till positiv supporterkultur

Detta arbetsområde har brutits ned i delarna *mindset och dialog*, respektive *praktiska arbetsmetoder*. Det förstnämnda är ägnat att betona vikten av att inse, förankra och faktiskt visa upp att fotbollen ser supporterkulturen som en positiv resurs och naturlig partner. Här ingår också insikten att även om föreningen har en eller flera kompetenta SLO:er, så krävs en kontinuerlig dialog med supporterklubbens företrädare för att man ska kunna samverka kring mål och metoder. Stöd till positiv supporterkultur sker *tillsammans med* supporterrörelsen, eller inte alls.

Arbetsområdet knyter an teoretiskt till supporterklubbens positiva värderingar och de legitima mål som dess deltagare vill uppnå (notera likheten med polisens tillämpning av ESIM; Rikspolisstyrelsen 2010: 19). I grunden handlar detta om att stötta sin förening på så många sätt som möjligt samt skapa en fantastisk arenastämning. Genom dialog och praktiska insatser underlättar man detta och skickar samtidigt ut den viktiga signalen att man inser vikten av och uppskattar supportrarernas arbete.

3.2 Stärkande av positiva strukturer och sociala miljöer

På detta område är ambitionen att använda sociala, organisatoriska och ideologiska strukturer för att verka för en positiv fotbolls- och supportermiljö. Sannolikt finns det oerhört mycket att vinna både för fotbollen och samhället, på ett tätare samarbete mellan parterna inom delar av detta arbete.

Grundprincipen, även då man arbetar med individer som brutit mot regler, är att man vill behålla personerna inom fotbollen, men hjälpa dem att vända ett destruktivt beteende i positiv riktning. Teoretiskt knyter det an till insikten om att beteenden uppstår i sociala sammanhang och till följd av känslomässiga reaktioner på specifika situationer. Genom ett systematiskt arbete kan man påverka såväl de normer som ligger till grund för de emotionella reaktionerna, som de sociala sammanhang i vilka de uppstår.

Medlemsdemokrati handlar här om hur etablerade organisatoriska och ideologiska strukturer inom fotbollen kan användas, för att skapa förutsägbarhet och begriplighet i kontakten mellan fotbollens officiella aktörer och supporterkulturen. Medlemsdemokratin utgör därmed en grund för inflytande; den betonar vikten av möjlighet till delaktighet vid beslutsfattande och anger ramar för hur det kan gå till. Notera dock att den även innebär tydliga och lätt motiverade gränser för delaktigheten. Föreningens funktionärer har medlemmarna som huvudman och ska efter bästa förmåga agera i samtliga dessas intresse. Demokrati är i lika hög grad skyldigheten att acceptera andras rättigheter, som rätten till de egna.

En medveten tillämpning av föreningsdemokratiska metoder och principer – i så många sammanhang som möjligt – kan skapa förutsebarhet och förebygga missförstånd och irritation. Området är särskilt viktigt eftersom medlemsdemokratin sedan striden om den så kallade 51%-regelns framtid, kan sägas ha blivit en inbäddad del av supporterkulturens sociala identitet och självbild. Tillämpning av demokratisk formalia kommer därför betraktas som legitimt i breda lager av supporterrörelsen.

Under punkten *förebyggande arbete och sociala insatser* knyts arbetet teoretiskt till idén om att beteenden uppstår i förhållande till särskilda sociala sammanhang och situationer.

Tanken är att hitta sätt att tidigt identifiera varningssignaler i främst unga individers beteendemönster inom fotbollsmiljön. Gör man detta, kan man genom nätverkande med andra sociala sammanhang än de fotbollsrelaterade – exempelvis familj eller genom olika stödinsatser – hjälpa individen att stabilisera sitt beteende innan det gått snett.

Alternativ till avstängning handlar om samma sak, men riktar sig mot de individer som redan begått ett regelbrott och blivit föremål för påföljd. Idén är att försöka öka sannolikheten för att personen kan bryta ett destruktivt beteendemönster, snarare än att bara utestänga personen under en viss tid. Logiken ligger i att det viktiga är att bli kvitt det destruktiva beteendet, inte att bli kvitt individen.

3.3 Attityd- och värdegrundsarbete

Det sista området behandlar vikten av att utveckla arbetet med attityder och värdegrund inom dagens läktarmiljö. Mycket av det arbete och de metoder som finns idag, riktar sig mot exempelvis ungdomssektioner eller barnklackläktare. Frågan är om fotbollen kan göra mer även i förhållande till den vuxna publiken. Notera att även om subkulturen står i centrum här, så är det inte bara där det finns behov.

Området knyter an till de processer genom vilka supporterkulturens normer och värderingar bildas. Fokus ligger på hur information och narrativ kring händelser i fotbollsmiljön formas och sprids. Troligen är detta område särskilt lämpat att adressera svåråtkomlig problematik, som olämpligt språkbruk eller hot och trakasserier över nätet.

Information handlar om vikten av medvetenhet i informativt arbete. Att sakligt och balanserat ge en bild av hur fotbollen upplever vad som händer på läktarna, på både gott och ont, är viktigt för utvecklingen av normer och attityder. Det är dessutom en del av målsättningen om en konstruktiv och nyanserad debatt. "Medvetenhet" avser i sammanhanget vikten av balans mellan det positiva och negativa, förståelsen för stämningar och historik kring specifika frågor samt vikten av tajming när frågorna lyfts. I synnerhet när problem diskuteras måste en balanserad retorik användas, inte ensidigt moraliserande och skuldbeläggande. Det senare gör bara att supporterkulturens företrädare upplever kritiken som onyanserad och orättvis, och går i försvar. Det leder aldrig till en utvecklande diskussion.

Problematiserande verktyg handlar om metoder för att initiera exempelvis värdegrundsdebatter, samt teoretiska perspektiv för att nyansera synen på dem.

4 METODBANK: EXEMPEL PÅ INNEHÅLL

I detta fjärde kapitel ska konkreta exempel på vad en metodbank kan innehålla lyftas fram. Nyttan med en metodbank är förstås att underlätta kunskapsspridning och implementering av det praktiska arbetet. Men det handlar även om en etablering av arbetsområdet; en central metodbank skulle legitimera arbetet som viktigt.

Framställningen följer den struktur som presenterades i kapitel 3. För varje avsnitt ges några exempel på arbetsmetoder, samt vilken information som skulle kunna framgå. Materialet baseras i hög grad på input från samtal med SLO:er och SFSU-företrädare. Annat har jag stött på i andra sammanhang under SLO-arbetet runt om i landet, alternativt fått från aktörer utanför fotbollen. Först ska dock några grundläggande principer för en central metodbank diskuteras.

4.1 Grundläggande principer

Om en central metodbank ska tas fram, så har jag uppfattat några grundläggande principer som avgörande för ett positivt mottagande ute i föreningarna:

- *Innehåll.* En metodbank bör kunna innehålla allt från små vardagsfrågor, till avancerade metoder exempelvis för nätverksarbete i sociala sammanhang.
- *Frivillighet.* All tillämpning av metoderna ute i föreningarna bör vara frivillig.
- *Möjlighet till lokala anpassningar.* I en eventuell metodbank bör anpassningar av arbetsverktygen utifrån lokala behov uppmuntras.
- *Tillgänglighet.* Efterhand kan en metodbank på bli omfattande och delar av den uppfattas som komplicerad. En sökvänlig struktur och ett kortfattat format blir därför viktigt.
- *Referenser.* För möjlighet att ta del av praktiska erfarenheter, bör referenser till ansvariga i föreningar som tillämpat de olika metoderna efter hand införas.
- *CSR-incitament för implementering.* För att underlätta spridning och exponering av positiv supporterkultur samt fotbollens arbete för en välkomnande och stämningsfull arenamiljö, kan CSR-exponering av vissa av metoderna uppmuntras.

4.2 Stöd till positiv supporterkultur

Kommentar: En kontinuerlig dialog med supporterulturens företrädare har pekats ut som en förutsättning för stödet till positiv supporterkultur. Rimligen är en tät, otvungen och informell dialog lämpligast för att bygga ett ömsesidigt förtroende och hantera vardagsfrågor. Ibland behövs dock mera formell kontakt. Denna kommer att hanteras under punkten medlemsdemokrati i nästa kapitel.

Nedan följer några exempel på innehåll som kan ingå under denna rubrik:

1. *Fasta capoplatser*

Detta handlar om upphöjda platser för klackledare, för att underlätta för dessa att driva på läktarsång och samtidigt undvika att de tvingas balansera på exempelvis läktarräcke. I en metodbank kan rekommendationer om att detta bör finnas både på hemma- och bortaläktare ges, för att uppmuntra verbalt stöd och undvika olyckor eller konflikt. Därtill olika exempel på lösningar, tex fasta samt flexibla konstruktioner.

2. *Banderollytor framför klackläktare*

I supportermiljön är det självklart att man vill hänga gruppflaggor och liknande framför sig på läktaren. Detta utgör en del av det visuella stödet på arenan. Traditionellt har det inneburit irritation och konflikter, bland annat för att arrangörer inte insett betydelsen av detta inom supporterulturen och istället försett läktarräckena med reklam. Detta problem bör byggas bort både av service- och konfliktreduceringskäl. I en metodbank skulle banderollytor kunna

rekommenderas framför både hemma- och bortaläktare. Lösningar skulle kunna presenteras på hur man kan lösa detta samtidigt som man möjliggör reklamytor.

3. Tifoförråd på eller i anslutning till arenorna

En annan del av det visuella stödet, är de flaggor som tifogrupperna ofta tillverkar och placerar ut på läktarna, för att sedan samla in efter match. Detta är centralt för färgandet av läktarna, men är mycket arbetskrävande om materialet måste fraktas långa sträckor före och efter match. För att underlätta för de ideella krafterna, kan tillgång till tifoförråd på eller i anslutning till arenorna rekommenderas. I metodbanken kan exempel presenteras på hur föreningar löst detta då förråd inte funnits i arenans egna lokaler.

4. Lån av lokaler för tifotillverkning

Tifon brukar vara de mest spektakulära inslagen i den visuella upplevelsen på arenorna. Tillverkningen av dessa kan dock kräva mycket plats, vilket ställer till problem. I dessa fall kan tifogrupperna behöva hjälp med lån av lokaler. Exempel kan presenteras på hur föreningar hjälpt till med detta.

5. Rutiner för läktarackreditering

Tifon och annat läktarstöd är en del av den läktarupplevelse som vi vet lockar folk till arenorna. Arbetet kräver dock förberedelser, i termer av ekonomisk insamling på läktarna. Supportergrupperna brukar därtill vilja dokumentera tifon, något som i praktiken resulterar i marknadsföring då bilderna sprids över sociala medier. Ibland anses dock ackreditering vara känslig, exempelvis för att man är rädd att SvFF:s matchdelegat ska ifrågasätta det. Företeelsen kan därför uppmuntras genom en rekommendation, samtidigt som exempel på rutiner ges som fungerar för såväl förbund och förening som för supportrar.

6. Kommersiella kampanjer

Ofta finns en vilja från supporterhåll att involveras i föreningens mera löpande verksamhet. Exempel är försäljning av årskort, marknadsföring av särskilda matcher eller olika sätt att exponera föreningen. Vissa av inslagen är relativt generella, såsom telefonkampanjer, matchtröje- eller halsduksteman och liknande. Exempel på upplägg och metoder skulle kunna lyftas fram i en metodbank.

7. Fanhosting

En utmaning för resande supportrar och dem som organiserar resorna, är att hitta en form för uppladdning på bortaplan som är välkomnande, trygg och praktisk. Detta gäller kanske särskilt för de individer som inte har viljan eller åldern inne för att gå på pub. Kan man i värdstaden hjälpa till att lösa detta, så stiger ofta såväl antalet tillresande supportrar som stämningen bland dem. Samtidigt får i regel ordningsmakten lättare att planera sina insatser.

Som helhet gynnas alltså såväl säkerheten som matcharrangemanget i stort. Ibland kan föreningar själva hjälpa till med detta, ibland krävs mera nätverksbaserade samarbeten (förening, polis, kommun) för att hjälpa till. I en metodbank skulle exempel på båda kunna presenteras, tillsammans med lämpliga parter att viktiga moment att tänka på samt sätt att göra lösningarna attraktiva för bortasupportrarna.

8. Supportertåg

Ett uppskattat inslag bland resande supportrar är så kallade supportertåg. Detta innebär specialchartrade tåg, särskilt avsedda för bortasupportrar på väg till match. I regel är det supporterorganisationer som är arrangörer, men ibland förekommer samarbete med moderklubbarna, exempelvis för att kunna ha publikvärdar eller ordningsvakter ombord. I en metodbank skulle exempel på lösningar kunna presenteras, tillsammans med råd om vilka tågleverantörer man ska vända sig till, vad som är viktigt att tänka på beträffande avtal och försäkringar samt hur man kan lösa eventuella personalfrågor. På området finns helt säkert många lärdomar att dra för både fotbollsaktörer och tågoperatörer, av hur man hanterat företeelsen i Danmark (Friis & Havelund 2012).

9. Utbildningsinitiativ

Delar av supportertillvaron kan underlättas eller effektiviseras om kunskap kan spridas i supportertermiljön. AIK:s så kallade "Supporterakademin" är ett exempel på hur behovet kan adresseras, inom vilken en rad föreläsningar genomförts för att bidra till ökad kunskap bland supportrarna. I en metodbank kan rekommendationer göras kring ämnen – text medlemsdemokrati, organisation, ledarskap, projektledning eller liknande. Vidare kring vilka föreläsare som kan kontaktas eller hur man hittar föreläsare på ett särskilt ämne om man inte har någon rekommendation.

10. Supporterhus

Ett särskilt sätt att stödja supporterkulturen, är genom att hjälpa till med fysiska mötesplatser. Supporterhuset i Malmö utgör ett specifikt exempel och det enda i sitt slag i Sverige, men företeelsen är utbredd i Tyskland. Enkelt uttryckt sätts en lokal upp, personal anlitas och olika verksamheter och aktiviteter organiseras. Därtill kan exempelvis fritidsytor och möjlighet till tifotillverkning erbjudas. Tanken är att supportrarna ska kunna få en plats att mötas även i vardagslivet. I en metodbank kan råd om organisering, finansiering, tänkbara partners samt allmänt viktiga faktorer att ta hänsyn till vid en eventuell uppstart lyftas fram.

4.3 Stärkande av positiva strukturer och sociala miljöer

4.3.1 Medlemsdemokrati

11. Information om årsmötesformalia

En grundbult i en demokratisk organisation, är att kunskapen om hur den fungerar och hur man kan påverka är spridd bland medlemmarna. Hur föreningarna informerar om detta, utöver en kallelse till årsmöte samt inbetalning av medlemsavgift, varierar dock. Här skulle en metodbank i princip kunna erbjuda en färdig – men anpassningsbar – informationslösning. I rekommendationen skulle information som bör lyftas fram ingå: var man hittar stadgarna, när årsmötet normalt sker, hur en motion bör formuleras, när motioner ska ha inkommit, hur valberedning fungerar och hur den nås, hur man föreslår styrelseledamöter samt kanske vilken typ av frågor som bör lyftas på årsmöten och vilka som bör tas i andra kanaler.

12. Workshop för motionsskrivande

Kunskapen om motionsskrivande skulle kunna stärkas ytterligare, genom råd i metodbanken om hur man organiserar workshops kring motionsskrivande och vilken information som bör förmedlas. Organiserar dessa inför årsmötet, så kan en följd dessutom bli att man som medlem går till workshopen för att få hjälp att skriva motioner som man vill lämna in. Detta kan innebära mera precist formulerade yrkanden, eller att frågor som kanske hellre ska lyftas i andra sammanhang kan kanaliseras till dessa. Därmed kan årsmötet effektiviseras.

13. Organisering av öppna medlemsmöten

Ett sätt att värna en levande medlemsdemokrati, är att organisera öppna medlems- eller dialogmöten. På dessa kan information om verksamheten spridas och synpunkter på densamma inhämtas. I samtal med klubbarna visar det sig att detta praktiseras på vissa håll och på andra inte. Bland de klubbar som praktiserar dem, är erfarenheten blandad. I vissa fall anser man sig få konkret och bra input, i andra ses diskussionsklimatet snarare som generellt negativt och felsökande. Hur möten avlöper kan dock påverkas av hur de förberetts. I en metodbank skulle formerna för den här typen av möten kunna exemplifieras: hur formas agendan, hur leds mötet, vilken beslutsräddighet eller inte beslutsräddighet ska finnas, ska anteckningar föras och mötessammanfattning presenteras i efterhand, hur kommuniceras allt detta i förväg för att maximera förutsebarheten? Med förslag på olika sätt att genomföra möten samt referenser till klubbar som provat, kan effektiva och konstruktiva format spridas.

14. Operativa möten med supporterrepresentanter (eller andra sårntressen)

På samma sätt kan råd införas om hur man förbereder mindre möten, med representanter för supporterrörelsen. Även i dessa fall är det viktigt att formalian är klar, för att undvika missförstånd och irritation. Ett sätt är att alltid tillämpa medlemsdemokratiska principer för att bedöma om man kan vara beslutsmässig på ett ämne; vilka påverkar frågan och vilka olika intressen kan finnas? Detta ger både etiska riktlinjer för föreningsfunktionärerna och en konsekvent logik utåt. Vad beträffar råden i metodbanken om förberedelser, gäller i hög grad samma som ovan. Hur sätts agendan, hur leds mötet, vilken beslutsmässighet ska finnas, ska anteckningar föras presenteras i efterhand, hur kommuniceras allt detta i förväg för att maximera förutsägbarheten? Notera att principen är lika tillämpbar gentemot sårntressen utanför supporterkulturen, exempelvis stora sponsorer.

4.3.2 Förebyggande arbete och sociala insatser

Kommentar: Detta område handlar om förebygga problem genom sociala insatser, samt att hitta individer som uppvisar riskbeteende tidigt och hjälpa dem innan det gått snett.

Här finns en hel del som föreningarna med relativt små insatser kan göra själva. Men därtill finns ett stort förbättringsområde i sammanlänkande och nätverkande arbete mellan fotbollen och offentliga institutioner eller andra sociala aktörer. Tar man hjälp av rätt instanser så finns det helt säkert hjälp att få beträffande både utveckling av metoder och praktiskt genomförande. Denna del av en metodbank skulle sannolikt kunna expandera ordentligt, om man är beredd att satsa på den. Såväl fotbollen som samhället i stort, men framför allt de individer som man eventuellt skulle kunna fånga upp, skulle gynnas.

Nedan ska några exempel på innehåll under denna rubrik att ges:

15. Anhöriginformation om supporterkultur

Som SLO får man ibland frågor från föräldrar, vars tonåringar börjar röra sig i supportermiljön, om hur supporterkulturen fungerar. Ofta har de ingen egen erfarenhet, utan har bara tagit del av medias rapporter. Är supporterkulturen farlig? Vad är ultras för något? Är supportrar våldsamma? Förekommer det droger på läktarna? Dessa frågor vittnar både om engagemang från föräldrarna och om en efterfrågan på kunskap. Samtidigt kan man anta att efterfrågan är större än vad som når föreningarna. Detta skulle kunna mötas exempelvis genom att man regelbundet erbjuder en föreläsning om supporterkultur och rekommendationer kring aktivt föräldraskap. Det senare handlar rimligen om generella råd, som är tillämpliga för vilken tonårsförälder som helst. Syftet skulle i hög grad vara att lugna

hemmen; att ge dem tryggheten att bejaka ungdomarnas fotbollsengagemang, samtidigt som de medvetandegörs om generella varningssignaler. På detta sätt skulle unga supportrars hemnätverk kunna aktiveras som en socialt stabiliserande faktor, samtidigt som föreningen gör en samhällsinsats rent allmänt. I en metodbank skulle råd kring organisering, föreläsningens innehåll samt vidare förkovran kunna ges.

16. Kommunikationsrutiner SLO – social resurs

Något annat som tyvärr förekommit, är att supportrar hör av sig till SLO eller andra inom föreningarna, med social oro kring sig själva eller sina kamrater. Det kan handla om exempelvis mental ohälsa eller droganvändning. Detta är företeelser som kan påverka fotbollsmiljön, men framför allt kan det handla om den första varningssignal som nått någon utanför individens närmaste krets. Från ett mänskligt perspektiv är det oerhört viktigt att man fångar upp sådana signaler. I vissa föreningar, exempelvis Djurgårdens IF, finns utarbetade kommunikationsvägar med sociala instanser, samt rutiner för att prioritera fallen. Denna praktik skulle kunna spridas via en metodbank, med råd om vilka funktioner som kan ansvara samt vilka typer av kommunala eller andra resurser som kan involveras.

17. Riskbedömningsmall för ungdom

När det gäller möjligheten att tidigt identifiera utveckling av destruktiva beteenden eller en kriminell livsstil, så finns säkerligen mycket att lära av hur man arbetar i andra samhällssektorer. Som exempel på en sådan metod kan nämnas metodik för att identifiera unga i riskzonen, där man inom Göteborgs Stad har en riskbedömningsmall för att lista sociala varningssignaler. Bland de tecken som identifierats finns exempelvis droganvändning och kriminalitet i umgängeskretsen. Sannolikt är flera av dessa metoder och insikter direkt överförbara till fotbollsmiljön. Man kan även tänka sig att studier skulle kunna leda till en mall direkt anpassad för beteenden i anslutning till arenamiljön. Tillämpningen skulle kunna ske i samarbete med samhällsaktörer, exempelvis fältassistenter. Eventuella metoder och samarbetsformer skulle kunna lyftas fram i en metodbank.

18. Orosbrev eller orosamtal

Inom såväl skola som polis, tillämpas ibland orosamtal eller orosbrev gentemot anhöriga till unga som uppvisar riskbeteende. Kring fotbollen skulle det exempelvis kunna handla om unga som deltagit i ordningsstörningar, där det inte blivit någon rättslig påföljd (och målsmän alltså kan förbli omedvetna om vad som hänt). I dessa fall skulle rutiner kring hur man meddelar hemmen kunna stabilisera omgivningen runt individen. Det är dock inte självklart att breven eller samtalen bör hanteras av föreningen. Generellt bör det sannolikt skötas av instanser som är vana att hantera en varsam kontakt med unga och deras nätverk. I en metodbank skulle råd kunna ges kring hur man medvetandegör personal runt arenor på

problembeteenden, rutiner för hur man hanterar fallen samt råd om vilka instanser som kan vara lämpliga att samarbeta med.

19. Möjlighet till arbetslivserfarenhet

Slutligen finns även mera allmänna positiva exempel på insatser som föreningarna kan göra för en stabil social miljö runt supporterkulturen. Vi vet att steget för unga att etablera sig på arbetsmarknaden ofta är stort och att arbetslivserfarenhet och referenser är viktiga för de första fastanställningarna. Inom IF Elfsborg har man tillsammans med Borås Stad ett program, där man via sponsornätverk erbjuder unga praktikplats för att de ska få denna arbetslivserfarenhet. Några av platserna är öronmärkta för individer från supporterkulturen. I processen har deltagarna fått skicka in en ansökan, kallats till intervju samt fått genomgå en introduktionsvecka med exempelvis föreläsningar om vad som förväntas i arbetslivet. Detta och liknande exempel skulle kunna spridas via en metodbank, tillsammans med råd kring organisering, rekrytering av unga samt framtagning av rekommendation om fasta former för såväl arbetsintyg som möjlighet till ett skriftligt arbetsbetyg. Att presentera detta från ett CSR-perspektiv är naturligtvis inte svårt. Metoden signalerar föreningens ansträngningar för sina supportrar, samtidigt som den sociala miljön runt supporterkulturen stabiliseras något.

4.3.3 Alternativ till avstängningar

Kommentar: Här ska alternativa sätt att hantera påföljder efter regelbrott diskuteras. Även detta är ett område där det sannolikt finns stora möjligheter till samarbete mellan fotboll och instanser exempelvis inom kommunerna. Eftersom systemen kan vara relativt avancerade, särskilt om flera aktörer ska involveras, beskrivs de övergripande. Expertis på brottsprevention och liknande arbete kan med fördel involveras vid arbetet med de här frågorna, både då metoderna utvecklas och i delar av det löpande arbetet. Detta är viktigt såväl för dem som det är avsett att hjälpa, som för att föreningarna ska kunna legitimera arbetet gentemot dem som snarare tycker att man ska använda "hårdare tag".

Bland de klubbar som arbetat med den här typen av system, beskrivs vissa utmaningar. En är att sådana metoder i det korta perspektivet alltid är mera resurskrävande än en vanlig avstängning. Detta kan dock uppvägas av en lägre grad av återfall och därmed både mindre framtida arbete, samt med en bättre arenamiljö. Andra utmaningar är att man ska kunna vara rättssäker, i den meningen att man är rättvis beträffande vilka som ges möjlighet till alternativ hantering. Det är även komplicerat att följa upp för en trovärdig kvalitetssäkring. Också här finns skäl att ta hjälp från expertis.

Nedan ska några exempel på innehåll under denna rubrik att ges:

20. Alternativ till avstängning: trappstegsmodell

Olika varianter på trappstegsmodeller har tillämpats bland annat i Djurgårdens IF och Hammarby IF. Ett utförligt exempel på detta är hämtat från *Mera glädje för pengarna*, där ett trappstegsprogram beskrivs (SOU 2013:19 : 248-250). I korthet kan exemplet beskrivas som en progressiv åtgärdsskala, där individen deltar på frivillig basis. Ett första fall av negativt beteende innebär ett möte och muntlig varning. Ett andra fall kan innebära en arrangörsavstängning, men med möjlighet att få gå på matcherna under vissa förutsättningar (exempelvis på särskild plats och nykter), som tagits fram av klubben i samtal med individen. I förlängningen kan ingående i mentorskapsprogram, möjlighet att hjälpa föreningen i praktiskt arbete eller vidarelussning till andra myndigheter bli aktuella. Åtgärderna syftar till att genom olika typer av social kontakt, närmande till klubben och möjlighet till ansvarstagande, få individen att ändra beteende istället för att bara stängas av under en viss tid. Införande i en metodbank skulle innehållet kunna beskrivas, de största utmaningarna gås igenom tillsammans med hur de kan hanteras, de "andra myndigheter" vilka kan bli aktuella vid vidarelussning listas och så vidare.

21. Alternativ till avstängning: förening och Social Resurs

Som exempel på ett sammanlänkande system, ska ett program från Göteborg återges. Det är aldrig tillämpat, men principen kan illustrera nyttan med nätverksarbete. Programmet är framtaget av IFK Göteborg och Social Resursförvaltning (SR) i Göteborg, i samtal med Göteborgs Universitet. Det har i viss mån ovanstående trappstegsmodell som föredöme. I Göteborgsprogrammet skulle IFK och Social Resurs vara gemensam avsändare. Målgruppen skulle framför allt vara unga vuxna, samt "förstagångsförbrytare". Deltagande sker på frivillig basis och baseras på kontraktskrivning mellan individ och förening. Moroten för att delta är halverad avstängningstid och arbetet sker enligt modellen i två "rör", ett hanterat av IFK och ett av Social Resurs. När inledande samtal och avtalskrivning gjorts, ska vidare kontakt mellan avsändarna bara ske om individen bryter avtalet eller då det löpt ut. Föreningens del handlar om att erbjuda en möjlighet att se matcher under vissa former – särskild sektion, nykter, eventuellt med målsman. Därutöver ett informationsmöte, då föreningens arbete beskrivs i största allmänhet, men även värdegrund diskuteras i grupp (genom att samla flera som ingår i programmet samtidigt, två ggr/år). Den sista motprestationen för att ingå i programmet, är att träffa Social Resurs vid minst ett tillfälle. Syftet med SR:s medverkan, är att de kan erbjuda individen hjälp och stöd med eventuell kringproblematik – droger, våld i hemmet eller något annat. Social Resurs kan informera om sin verksamhet för att se om individen själv vill ha hjälp. Under vissa omständigheter ska SR

kunna bedöma att för ett lyckat program måste individen genomgå X verksamhet (IFK får i detta fall enbart reda på att ett krav rests, inte vad). I annat fall kan de bedöma att samtalet räcker för tillfället; om inte individen efterfrågar hjälp direkt, så kan det bli aktuellt i framtiden. Individen ska när som helst kunna bryta avtalet och återgå till en vanlig påföljd. Liksom i trappstegsfallet skulle en metodbank kunna beskriva programmet, vilka som skulle kunna få tillgång, avtalsprocess, hantering vid brutet avtal och så vidare.

22. Alternativ till avstängning: "VG-modellen"

Slutligen ska, med godkännande från Emelie Kullmyr vid polisen i Västra Götaland, vad jag kallar VG-modellen beskrivas. Denna utgörs av ett befintligt nätverk av aktörer som arbetar med kriminalitet och brottsprevention i Göteborg. Här finns polis, socialtjänst, Social Resurs och liknande med. Olika arbetsgrupper har formats, bland annat "SSPF" som främst hanterar ungdomar upp till 18 år, och Sociala insatsgruppen som arbetar med unga vuxna (ca 18-25). Vad man nu tittar på, är att erbjuda fotbollen en plats i detta nätverk. Bakgrunden är att man konstaterat att man hanterat riskbeteende och kriminalitet bland unga med bland annat sociala insatser då det begåtts generellt i samhället, men i princip enbart med tillträdesförbud då det begåtts i anslutning till fotbollen. En eventuell sammanlänkning skulle råda bot på det. Tanken är därför att hitta former för att på ett naturligt sätt och genom samordning med föreningarna, föra även fotbollsrelaterade fall in i de åtgärdsprogram som redan finns. Vad som kommer ut ur framtida diskussioner återstår att se. Införande av ett eventuellt resultat i en metodbank, inklusive referenser, skulle dock inte bara ha nyttan av kunskapsöverföring kring metoder, utmaningar och hantering av dessa. Det skulle dessutom kunna innebära att fotbollen på andra håll i landet, får ett underlag för diskussioner med lokala myndigheter.

4.4 Attityd- och värdegrundsarbete

Kommentar: Här är ambitionen att påverka de samtal och diskussioner, som mynnar ut i olika normer och värderingar inom supportermiljön. Även på detta område kan utveckling av metoder behövas. Jag vill påminna om att det efter ordningsincidenter alltid reses krav på föreningarna om avståndstaganden och fördömanden. Detta anses ofta vara vad som krävs för att förändra attityderna. Supporterkulturens dåliga erfarenheter av vad som upplevts som medial överexponering av det negativa, generaliserat skuldbeläggande och liknande, har dock gjort problemdiskussioner mycket svåra. Flera av informanterna visade sig därför, liksom jag själv, ha erfarenheter av att fördömande omedelbart efter en incident snarast har en kontraproduktiv effekt. Känslorna är heta och folk på båda sidor är oemottagliga för argument. Supportertrarna sluter sig samman i försvar mot vad de ser som orättvist

generaliserande, samtidigt som kritikerna höjer tonläget. Det kommer inget konstruktivt ur sådana debatter, det konsoliderar bara konflikter.

Som i alla retoriska sammanhang, måste mottagarens möjlighet att ta in ett budskap vägas in vid utformningen av det. Det ska dock sägas att vad som beskrivs här, är information avsedd att bidra till en konstruktiv normativ diskussion och ett förbättrat läktarklimat. Det kan förstås finnas andra skäl till avståndstaganden och fördömande, exempelvis att visa för de arenabesökare som drabbats av ett destruktivt beteende att föreningen är medveten om vad de varit med om och tar det på allvar. Man ska dock ha klart för sig att det *kan* påverka normer och stämningar i negativ riktning, genom att det bekräftar konfliktlinjer mellan förening och supportrar. Notera att resonemanget går att förklara bland annat genom tillämpning av ESIM-teorin.

4.4.1 Information

23. "Läktarbarometern"

IFK Göteborgs "Läktarbarometern" lyfts som ett svar på ovanstående. Denna är framtagen för att systematiskt både kunna exponera allt det positiva som händer på läktarna och för att möta behovet av att prata om de problem som finns. Den publiceras två gånger om året. Regelbundenheten handlar om att den inte bara ska dyka upp då känslorna svallar efter en negativ incident. Tonen är särskilt i problemdelen avsedd att vara saklig och faktaförmedlande, gärna i statistiska former. Antalet incidenter och formerna för dem redovisas i korthet. I de fall de fått konsekvenser i matchavbrott eller personskador återges även detta. Syftet med hela texten är att uppmuntra det positiva, problematisera det negativa samt att balansera den totala bilden (som ofta ges en negativ slagsida). Poängen är att informationen kan skapa förutsättningar för en konstruktiv diskussion, snarare än de låsta konflikter som omedelbara fördömanden ofta ger upphov till. I en metodbank skulle upplägg, faktainnehåll, publiceringsfrekvens, retoriska principer och liknande kunna återges.

4.4.2 Problematiserande metoder

Kommentar: här finns ytterligare ett område för metodutveckling, framför allt när det gäller att skapa och administrera värdegrundsdiskussioner. Många av de existerande sätten bygger på fysiska möten och samtal i små grupper. Mycket skulle dock vinnas på om man kan hitta sätt att uppmuntra balanserade och avspända samtal som når fler.

25. *Paneldebatt och workshop*

En tänkbar metod skulle kunna vara paneldebatt och workshop kring en utvald, kontroversiell fråga (ex: våldsinslag i supportermiljö, pyroteknik, maskering på läktarna). Ofta arrangeras den typen av värdesamtal i små grupper, men kanske skulle man kunna sätta samman en balanserad panel, bestående av både förespråkare och motståndare. Dessa skulle lugnt och sakligt kunna få presentera eller diskutera sin syn på saken, inför åhörare. Möjligen kan även deltagare med särskild kompetens medverka kring hur frågan kan problematiseras, exempelvis genom demokrati- eller normkritiska perspektiv. Efteråt kan åhörarna delas in i mindre grupper för fortsatta diskussioner, för att sedan avsluta i ett avrundande samtal i större grupp. Alternativen till upplägget är förstås många, men poängen är att liknande metodik använts i andra sammanhang inom supportersfären. Kanske är den tillämpbar även här? En metodbank kan tex rekommendera sätt att organisera och administrera debatten, förbereda deltagarna samt återkoppla efteråt.

26. *Situationsfilmer och diskussionsfrågor*

Slutligen ett exempel hämtat från AIK:s *Fotboll för alla*. Det bygger på filmer där påhittade situationer med hög igenkänningsfaktor dramatiserats – situationer som många varit i, kanske utan att tänka på det. Idén bygger på att lyfta fram känslor och reaktioner hos den som kan vara "offret" i situationen, den som från ett normativt perspektiv har en svag ställning. I *Fotboll för alla*s filmer handlade detta ofta om hur HBTQ-personer kunde uppleva situationer i ett omklädningsrum eller liknande, men man skulle kunna omsätta det till vilka situationer som helst. Exempel är hur barn på en familjeläktare upplever vuxna maskerade män eller hur vanliga flanörer i stadsmiljö upplever användandet av bangers. I slutet på filmen kan frågor ställas som uppmuntrar till reflektion. Filmerna skulle kunna användas i ett sammanhang som det ovan beskrivna, men eventuellt även spridas över nätet. I en metodbank kan framför allt befintliga filmer lyftas fram, tillsammans med uppgifter om hur man får tag på dem. Därutöver kan metoden återges tillsammans med dramaturgiska grepp, råd kring diskussionsfrågor – men även råd kring hur och tillsammans med vilka aktörer som nytt material kan produceras och finansieras.

5 SAMMANFATTNING: ARBETSOMRÅDET FRÅN ETT HELHETSPERSPEKTIV

Jag beskrev i introduktionen ämnet för den här rapporten som ett "omoget" arbetsområde i svensk fotboll. Jag avsåg då både bristen på gemensam förståelse för supporterkulturen och synen på hur man kan arbeta med den. Området har idag ingen naturlig plats i fotbollens gemensamma medvetande, trots att bra arbete redan görs på många håll. Här ska därför

helheten sammanfattas, med målet att skapa förutsättningar för att etablera och formalisera området inom svensk fotboll.

Utgångspunkten är ett *mindset* där synen på supporterkulturen som en stor, positiv resurs etableras. Ja, det finns problem, men de är marginella i förhållande till möjligheterna. Utöver det kommer diskussionen föras utifrån de punkter som angavs i syfteskapitlet 1.1:

- Relevant forskning kring supporterkultur, som kan ligga till grund för en gemensam förståelse och fortsatt arbete, ska beskrivas.
- En principiell struktur för arbetet för positiv supporterkultur ska föreslås, för att skapa överblick.
- En metodbank med praktiska arbetsmetoder ska exemplifieras, för att konkretisera arbetet samt illustrera den potentiella nyttan.
- Arbetsområdet ska positioneras i förhållande till fotbollens roll i samhället, dess målsättningar, dess styrning samt det befintliga arbete som redan görs.

Forskningens förståelse av supportermiljön har behandlats i kapitel 2.5. Jag har valt att särskilt peka på *Elaborated Social Identity Model (ESIM)*. Valet är särskilt lämpligt då teorin redan tillämpas i anslutning till fotbollsmiljön, samt att kompetens på området finns tillgänglig i och med att SEF gått in som partner inom ENABLE. Förståelsen bör därmed i lättillgängligt format kunna spridas inom fotbollen, något som skulle kunna bli början på en välbehövlig gemensam kunskapsplattform.

Arbetsområdets principiella struktur behandlades i kapitel 3. Syftet var att skapa överblick och systematik. Utgångspunkten var den teoretiska förståelsen av supporterkulturen som en dynamisk social identitet, vars uttryck alltid uppstår i specifika sociala sammanhang och situationer. Utifrån detta kan man arbeta för att förstärka förutsättningarna för positiva uttryck och samtidigt förebygga förutsättningarna för de destruktiva.

Arbetets praktiska innehåll samt utformningen av en eventuell metodbank, exemplifieras i kapitel 4. Nyttan med en metodbank skulle både vara att arbetet med supporterkulturen legitimeras och att de praktiska metoderna sprids. Den skulle även kunna fungera som diskussionsunderlag beträffande sätt att samverka, såväl mellan fotbollsaktörer och omgivande myndigheter, som mellan föreningar och supporterföreträdare.

Fotbollens målsättning, som det uttrycks både i NBL17 och i den Nationella strategin, skulle gynnas av ett utvecklat arbete för en positiv supporterkultur. Detta genom att påverka läktarmiljön i positiv riktning och genom att det skulle signalera ett seriöst samhällsansvar på

central och lokal nivå. Arbetet ligger i linje med målen om såväl välkomnande, trygga, säkra och stämningsfulla arenor som målet om en positiv image.

Fotbollens styrdokument har i dagsläget inte någon naturlig plats för arbetsområdet, så som det beskrivits här. Detta skulle kunna ske exempelvis som rekommendationer kopplade till Elitfotbollsmanualen, eller som en del av den service- och evenemangsguide som man inom SEF beslutat att ta fram. Eventuell tillämpning bör vara frivillig, men en formalisering i styrdokumentet skulle bidra till att etablera arbetet både inom fotbollen och i förhållande till omgivande samhälle.

Inom fotbollens befintliga arbete görs redan mycket av vad som behandlats här, men graden av medvetenhet skiljer sig mycket mellan olika föreningar. Arbetet spänner över många funktioner inom föreningarna, men gissningsvis skulle en utveckling av den metodbank som föreslagits, främst kunna användas av SLO:er och CSR-ansvariga.

Jag beskrev inledningsvis hur jag tänkte mig "arbete för positiv supporterkultur" som ett formellt arbetsområde, som skulle komplettera klassiskt evenemangs- och säkerhetsarbete. För att ta nästa steg mot en sådan etablering av arbetsområdet, krävs dock förankring och en konkret arbetsplan. Jag ska avsluta med att framföra några funderingar kring detta i kapitel 6.

6 REKOMMENDATIONER

Mitt arbete avslutas med några tankar om vägen framåt. Jag anser att:

- Fotbollen behöver **formalisera synen på supporterkulturen** som en positiv resurs och naturlig partner, i något av dess styrdokument.
- I dokumentationen bör vikten av **teoretisk förståelse** och **kunskapsbaserat arbete**, samt en **struktur för arbetsområdet**, anges.
- Till ovanstående bör en **metodbank** kopplas, för att sprida kunskap och underlätta implementering av arbetet.
- Styrningen bör vara **rekommenderande**, inte tvingande.

Jag kunde ha nöjt mig med att rekommendera framtagandet av en metodbank, utan vidare central dokumentation eller rekommenderande skrivningar. Att jag går längre än så, beror på att jag tror det krävs mer för att bryta de traditionella, felsökande tankemönster som fortfarande finns inom delar av fotbollsrorelsen och i ännu högre grad i den allmänna debatten. Rekommendationerna har därmed inte bara rent praktiska syften. Ambitionen är

ytterst att etablera och legitimera synen på supporterkulturen som en resurs för svensk fotboll, arbetet med den som en investering för både fotboll och samhälle, samt dialogen med dess företrädare som en självklarhet. Detta skulle inte bara bidra till förutsättningar för en bättre samverkan kring positiv supporterkultur. Det skulle även öka vår förmåga att arbeta lösningsorienterat mot de problem som faktiskt finns.

Det praktiska arbetet framåt kan kräva både ansvarsfördelning och organisatoriska och finansiella insatser. Några tankar kring detta:

- Under uppbyggnaden av en metodbank skulle man kunna avsätta en särskild resurs med ansvar för att samordna **metodutveckling, resultatutvärdering och kunskapsutbyte**. Detta skulle både kunna snabba på implementering, kvalitetssäkra arbetet och skapa förutsättningar för ekonomiska och imagemässiga vinster, genom exponering av positiv supporterkultur och ett seriöst samhällsengagemang.
- **Organisatoriskt** förefaller det naturligt att ovanstående resurs i så fall kopplas till SEF-projektet Stå Upp För Fotbollen (SUFF). Detta då projektet, genom sitt stöd i utvecklandet av SLO-organisationen, i hög grad ligger bakom fotbollens förbättrade förmåga att samverka med supporterrörelsen de senaste åren. Projektet har under hela sin existens haft just gynlandet av positiv supporterkultur som huvudsyfte och har därför hög trovärdighet.
- Vad beträffar **vetenskaplig kompetens** och ansvar för spridning av denna finns en naturlig partner i ENABLE. Sannolikt finns även intresse för delar av arbetet från vissa av landets universitet och högskolor.
- **Kompetensutveckling** för att skapa en gemensam kunskapsplattform inom och runt idrotten skulle kunna ske exempelvis via ENABLE-föreläsningar. De skulle kunna riktas mot företrädare för förbund, föreningar, supporterföreträdare och omgivande myndigheter eller media.
- **Fördjupad kunskapsspridning** ut i föreningarna, skulle eventuellt även kunna organiseras via den förbättrade SLO-utbildning som Stå Upp För Fotbollen utvecklat inför 2016.
- **Ekonomiskt** skulle arbetet kunna bäras av flera aktörer, i bästa fall tillsammans. Fotbollsrörelsen i samarbete med partners (exempelvis via SUFF) är ett exempel. Man kan dock även tänka sig stöd från RF, då det där finns en ambition om ansvarstagande samt eventuellt om överföring av kunskap till andra idrotter. Även olika offentliga aktörer skulle kunna tänkas vara intresserade av att stödja arbetet, beroende på hur det utformas.

Slutligen: min utredning är begränsad och en fortsättning i enlighet med ovanstående kräver en bredare förankringsprocess inom elitfotbollen och med andra aktörer. Fortsatta samtal måste till.

Även om det innehåll som presenterats här skulle förkastas i dessa samtal, så rekommenderar jag att man fortsätter adressera frågorna som ställts. Hur kan man skapa ett gemensamt sätt att förstå supporterulturen? Hur kan man se på arbetet med den, från ett helhetsperspektiv? Vilka praktiska arbetsmetoder finns och hur kan de utvecklas och spridas?

Oavsett *hur* frågorna besvaras, så *bör* de besvaras.

7 REFERENSER

Almgren, Anders (2014), "Det är vi som är klubben!" *Ultras Göteborg, interaktionsritualer och emotionellt laddade symboler* (masteruppsats). Göteborg: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.

Collins, Randall (2004), *Interaction Ritual Chains*. Princeton: Princeton University Press.

Giulianotti, Richard (2002), "Supporters, Followers, Fans and Flaneurs. A Taxonomy of Spectator Identities in Football." *Journal of Sport and Social Issues* (26), 25-46.

Havelund, Jonas, Stott, Clifford, Rasmussen, Kristian & Joern, Lise (2013), "Policing football – From 'hooliganism' to inter-group dynamics." *Journal of Education, Psychology and Social Sciences*: 36-41.

Hjelseth, Arve, (2010), "Den gylne middelvei? Om hvordan norsk fotball forener ulike publikumsgruppers behov." I Havelund, J, Joern, L, Rasmussen, K (red), *Fotball og huliganism i Skandinavien*. Lund: Media Tryck.

Joern, Lise (2010), "De seadvanlige mistaenkte – en typologi over fodboldpublikummet." I Havelund, J, Joern, L, Rasmussen, K (red), *Fotball og huliganism i Skandinavien*. Lund: Media Tryck.

Raadman, Aage (2012), "Det svenska Firmalandskapet – rapport 2012." Bilaga 4 i *SOU 2013:19 Mera Glädje för pengarna*. Stockholm: Fritzes.

Svensk Elitfotboll (2014 a), *Elitfotbollsmanualen 2015. STB. Direktiv och information från SEF*. (Opublicerat).

Svensk Elitfotboll (2014 b), *Elitfotbollsmanualen 2015. Evenemang Marknad*. (Opublicerat).

Svensk Elitfotboll (2014 c), *Elitfotbollsmanualen 2015. Media Kommunikation*. (Opublicerat).

Rikspolisstyrelsen (2010), *Särskild Polistaktik. Grunder*. Stockholm: Contextus Mediateknik AB.

Stott, Clifford, Hoggett, James & Pearson, Geoff (2011), "Keeping the peace. Social Identity, Procedural Justice and the Policing of Football Crowds." *British Journal of Criminology*.

SOU 2012:23. *Mindre våld för pengarna. Delbetänkande av nationell samordning mot brottslighet i samband med idrottsevenemang*. Stockholm: Fritzes.

SOU 2013:19. *Mera glädje för pengarna. Slutbetänkande av nationell samordning mot brottslighet i samband med idrottsevenemang*. Stockholm: Fritzes.

United Minds (2013), *Fotbollspubliken idag – och i morgon*. Rapport till SEF:s medlemsmöte 130902. Stockholm.

Hämtat på nätet:

Enable (2015), *The top 32 Swedish clubs support ENABLE*: <http://enable-research.org/2015/12/22/the-top-32-swedish-clubs-support-enable/> [hämtad 160110].

Friis, Malene, Havelund, Jonas (2012), *DSB football guides – a Danish solution to an international problem? Good Hosting Vol 1*. Evin Eventbaseret Innovation: <http://fankultur.dk/wp-content/uploads/DSB-Football-Guides-a-Danish-solution-to-an-international-problem.pdf> [hämtad 160117].

Gatans lag (UÅ), *Om Gatans lag*: <http://www.gatanslag.se/om-gatans-lag/> [hämtad 160117]

IFK Göteborg (UÅ), *Stadgar för Idrottsföreningen Kamraterna Göteborg*: http://www.ifkgoteborg.se/Documents/PDF/IFK_Goteborgs_stadgar.pdf [hämtad 151222].

IFK Göteborg (2015), *Motion om hur IFK Göteborg ska fortsätta vara hela stadens lag*: <http://www.ifkgoteborg.se/Nyheter/2015/Mars/Inkomna-motioner-infor-arsmotet/> [hämtad 160110].

Riksidrottsförbundet (2015), *RF:s stadgar. I lydelse efter RF-stämman 2015*: http://www.rf.se/ImageVaultFiles/id_68650/cf_394/RFs_stadgar_2015.PDF [hämtad 160110].

Riksidrottsförbundet (2009), *Idrotten vill Idrottsrörelsens idéprogram*: http://www.rf.se/ImageVaultFiles/id_32925/cf_394/IdrottenVill_2009_Webbversion.pdf [hämtad 160110].

Svensk Elitfotboll (UÅ), *NBL17 – Nordens Bästa Liga 2017*: <http://www.svenskelitfotboll.se/nbl17-nordens-basta-liga-2017/> [hämtad 160110].

SUFF (UÅ), *Om stå upp för fotbollen (SUFF)*: <http://stauppforfotbollen.se/om-suff/> [hämtad 160116].

SvFF (UÅ), *Stadgar*: <http://fogis.se/files/%7B179f1752-6c9c-4446-9356-e43cd79e954a%7D.pdf> [hämtad 160116].

SvFF (2015 a), *Tävlingsbestämmelser år 2016*: http://d01.fogis.se/svenskfotboll.se/ImageVault/Images/id_92120/scope_0/ImageVaultHandle.r.aspx151202104441-ug [hämtad 160117].

SvFF (2015 b), *Särskilda Tävlingsbestämmelser för föreningar i Allsvenskan och Superettan*:
http://d01.fogis.se/svenskfotboll.se/ImageVault/Images/id_69668/scope_0/ImageVaultHandler.aspx151202104609-ug [hämtad 160117].

SvFF (2015 c), *Reglemente för Elitlicensen med anvisningar*:
http://d01.fogis.se/svenskfotboll.se/ImageVault/Images/id_54122/scope_0/ImageVaultHandler.aspx151202105037-ug [hämtad 160117].